

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การใช้จ่ายของครัวเรือนเป็นส่วนสำคัญในการใช้จ่ายของประเทศ การใช้จ่ายก่อให้เกิดการลงทุนในระบบเศรษฐกิจ แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดหนี้สิน และหากผู้ก่อหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ก็จะเกิดหนี้เสียจนกลายเป็นภาระหนี้สินของประเทศ และในประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทุกปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้จ่ายเพื่ออุปโภคและการบริโภคของครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนมีการใช้จ่ายเกินกว่ารายได้ที่ได้รับ ทำให้เกิดการกู้ยืมเงินมาใช้จ่าย สร้างหนี้สินให้กับตนเองและครอบครัวจนเกิดปัญหาความยากจนตามมา ซึ่งรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาดังกล่าวเป็นอย่างมากจึงมีมาตรการเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศ

หนี้สินของภาคครัวเรือนในประเทศไทย ยังมีการขยายตัวในอัตราที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการสภาพคล่องเงินสดของภาคครัวเรือน การก่อหนี้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยดูได้จากการขยายตัวของธุรกิจประเภทของบัตรเครดิต และหากพิจารณาจากการใช้บัตรเครดิตของภาคครัวเรือน พบว่ามีการเบิกเงินสดล่วงหน้าในอัตราที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยขยายตัวทั้งในส่วนของหนี้บัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคาร และที่ออกโดยภาคธุรกิจที่ไม่ใช่ธนาคาร (non-bank) พฤติกรรมการก่อหนี้ผ่านบัตรเครดิตที่ออกโดยธนาคารยังมีสัดส่วนหนี้ คงค้างอยู่ และในขณะเดียวกันหนี้บัตรเครดิตที่ออกโดย non-bank กลับเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีการใช้จ่ายของภาคครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น และมีแนวโน้มการก่อหนี้เพิ่มมากขึ้นอีกในอนาคต ในขณะที่รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของครัวเรือนมีไม่มากนัก

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่งได้จัดทำการศึกษาภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในด้านรายได้ รายจ่าย และหนี้สินของครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งจากข้อมูลการสำรวจดังกล่าว ช่วยให้ทราบถึงสถานการณ์การกู้ยืมเงินของภาคครัวเรือนว่ามีปริมาณหนี้สินเท่าใด ซึ่งหากพิจารณาข้อมูลรายได้ รายจ่าย และหนี้สินเฉลี่ยของครัวเรือนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ดังแสดงตารางที่ 1.1 – 1.2

ตารางที่ 1.1 แสดงสัดส่วนหนี้สิน ค่าใช้จ่าย ต่อรายได้ของครัวเรือนในประเทศ

ปี พ.ศ.	หนี้สินเฉลี่ย ต่อครัวเรือน (บาท)	รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน (บาท)	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ต่อเดือน (บาท)	สัดส่วนหนี้สิน ต่อรายได้	สัดส่วน ค่าใช้จ่าย ต่อรายได้
2539	52,001	10,779	9,190	4.82	0.85
2541	69,674	12,492	10,389	5.57	0.83
2543	68,405	12,150	9,848	5.63	0.81
2545	82,485	13,736	10,889	6.00	0.79
2547	104,571	14,963	12,297	6.98	0.82
2549	118,434	17,122	14,640	6.91	0.85

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2549)

หมายเหตุ : ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม บางปีไม่ได้ระบุไว้

ตารางที่ 1.2 อัตราการขยายตัวของรายได้ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนในประเทศไทย

ปี พ.ศ.	รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน (บาท)	อัตราการขยายตัว ของรายได้ (%)	ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย ต่อเดือน (บาท)	อัตราการขยายตัว ของค่าใช้จ่าย (%)
2539	10,779	-	9,190	-
2541	12,492	15.89	10,389	13.05
2542	12,729	1.90	10,238	-1.45
2543	12,150	-4.55	9,848	-3.81
2544	12,185	0.29	10,025	1.80
2545	13,736	12.73	10,889	8.62
2547	14,963	8.93	12,297	12.93
2549	17,122	14.43	14,640	19.05
เฉลี่ย	13,270	7.09	10,940	7.17

ที่มา : สำนักนโยบายการออมและการลงทุน (2549)

หมายเหตุ : ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม บางปีไม่ได้ระบุไว้

เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ของครัวเรือนในปี พ.ศ.2549 พบว่า ครัวเรือนส่วนบุคคลในประเทศไทยเกินครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 64.7) มีหนี้สินคิดเป็นหนี้เฉลี่ย 118,434 บาทต่อครัวเรือนทั้งสิ้น หรือประมาณ 6.9 เท่าของรายได้ ซึ่งหากพิจารณาจากสัดส่วนค่าใช้จ่ายต่อรายได้ของครัวเรือนในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา มีแนวโน้มที่ลดลงอย่างเห็นได้ชัด ถึงแม้ว่ารายได้ของครัวเรือนมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น แต่ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนก็มีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน กล่าวคือ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน ซึ่งอยู่ระดับ 17,122 บาท ในปี 2549 เพิ่มขึ้นจากระดับ 10,779 บาท ในปี 2539 หรือขยายตัวร้อยละ 7.09 ต่อปี ขณะที่ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน ซึ่งอยู่ที่ระดับ 14,640 บาท ในปี 2549 เพิ่มขึ้นจากที่ระดับ 9,190 บาท ในปี 2539 หรือขยายตัวร้อยละ 7.17 ต่อปี ทั้งนี้ พบว่าอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนมีอัตราการขยายตัวต่ำกว่า ค่าใช้จ่ายของครัวเรือน และมีสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดการกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายภายในครัวเรือนสูงขึ้น

การกู้ยืมเงินของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว การใช้จ่ายของครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนมีไม่มาก แต่รายจ่ายยังคงมีเท่าเดิม และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจในและต่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ยังทำให้การก่อหนี้ภาคครัวเรือนเพิ่มสูงมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายมาเป็นปัญหาความยากจน ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกู้ยืมเงินของครัวเรือน โดยเริ่มจากการศึกษาในพื้นที่ของผู้ทำการศึกษาในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยหากพิจารณาข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของครัวเรือนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2546 ดังตารางแสดงที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของครัวเรือนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ลำดับของอำเภอ	ตำบล	รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (บาท)
1	ทุ่งสะโตก	20,024
2	แม่ก๊า	21,196
3	บ้านกลาง	21,208
4	มะขุนหวาน	22,561
5	น้ำบ่อหลวง	23,995
6	ท่าวังพร้าว	24,160
7	สันกลาง	26,020
8	บ้านแม่	26,734
9	ทุ่งด้อม	27,540
10	มะขามหลวง	29,514
11	ยุหว่า	33,362
เฉลี่ยรายได้ต่อคนต่อปีของคนในพื้นที่		25,899

ที่มา : กรมการพัฒนาชุมชน (2546)

จะเห็นได้ว่ารายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีของครัวเรือนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีไม่มากนัก โดยผู้ศึกษาจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาหนี้สินของครัวเรือนที่เกิดจากรายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่ายจนเกิดการกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในครัวเรือนโดยปัญหาดังกล่าวจะเป็นความเสี่ยงต่อระบบเศรษฐกิจมหภาคในระยะต่อไป ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการกู้ยืมเงินของครัวเรือน เพื่อศึกษาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกู้ยืมเงินของครัวเรือนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีปัจจัยใดที่มีผลต่อการกู้ยืม เพราะเมื่อทราบปัจจัยดังกล่าวย่อมจะมีประโยชน์ต่อผู้วางแผน นโยบายและผู้บริหารประเทศในการที่จะแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจนในระบบเศรษฐกิจ รวมถึงปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกู้ยืมของครัวเรือน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและประเทศต่อไป และเนื่องจากผู้ศึกษาได้อาศัยอยู่ในอำเภอสันป่าตอง จึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการกู้ยืมเงินของครัวเรือนในพื้นที่ดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกู้ยืมเงินของครัวเรือน ในอำเภอ สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่
2. ศึกษาถึงปัญหาในการกู้ยืมเงินของครัวเรือน เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา

1.3 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านอื่นๆ ของ ครัวเรือนใน อ.สันป่าตอง จ.เชียงใหม่
2. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกู้ยืมเงินของครัวเรือน
3. เพื่อนำปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกู้ยืมเงินของครัวเรือนมาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับ รายจ่ายเพื่อเป็นแนวทางทางแก้ไขปัญหาค่าการกู้ยืมเงินที่เกิดขึ้นของครัวเรือน

1.4 ขอบเขตการศึกษา

สำหรับการศึกษานี้ ได้ทำการออกแบบสอบถามจำนวน 300 ชุด เพื่อทำการทดสอบ ครัวเรือนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งทำการสุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane และอาศัยความน่าจะเป็น (Probability sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) และเลือกจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละชั้น โดยคำนวณแบบอัตราส่วนของตำบลในอำเภอ สันป่าตอง ซึ่งมีจำนวน 11 ตำบล ดังนี้

1. ตำบลบุหว่า มีจำนวน 3,633 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 53 ชุด คิดเป็นร้อยละ 17
2. ตำบลสันกลาง มีจำนวน 1,784 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 26 ชุด คิดเป็นร้อยละ 9
3. ตำบลท่าวังพร้าว มีจำนวน 681 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 10 ชุด คิดเป็นร้อยละ 3
4. ตำบลมะขามหลวง มีจำนวน 1,592 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 23 ชุด คิดเป็นร้อยละ 8
5. ตำบลแม่ก้า มีจำนวน 2,570 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 38 ชุด คิดเป็นร้อยละ 13
6. ตำบลบ้านแม มีจำนวน 2,279 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 33 ชุด คิดเป็นร้อยละ 11

7. ตำบลบ้านกลาง มีจำนวน 1,195 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 18 ชุด
คิดเป็นร้อยละ 6
8. ตำบลทุ่งสะโตก มีจำนวน 2,154 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 32 ชุด
คิดเป็นร้อยละ 11
9. ตำบลทุ่งด้อม มีจำนวน 1,833 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 27 ชุด
คิดเป็นร้อยละ 9
10. ตำบลน้ำบ่อหลวง มีจำนวน 1,751 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 25 ชุด
คิดเป็นร้อยละ 8
11. ตำบลมะขามหลวง มีจำนวน 1,007 ครัวเรือน สุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม 15 ชุด
คิดเป็นร้อยละ 5

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ครัวเรือน หมายถึง บุคคลในครัวเรือนที่มีจำนวนคนในครัวเรือนตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป อยู่ร่วมกันและมีการบริโภคปัจจัย 4 ร่วมกัน โดยบุคคลเหล่านี้อาจจะเป็นสามี ภรรยา หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรืออาศัยอยู่ร่วมกันและมีบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว

หัวหน้าครัวเรือน หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของสมาชิกอื่นในครัวเรือน โดยยกย่องให้เป็นหัวหน้า อาจจะเป็นผู้รับผิดชอบทางการเงินและสวัสดิการของครัวเรือนหรือไม่ก็ตาม

รายได้ของครัวเรือน หมายถึง เงินได้ในรูปของตัวเงิน Money Income ของสมาชิกในครัวเรือน ซึ่งได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าไร เงินโอน ดอกเบี้ย หรือรายได้อื่นๆ ที่หักค่าใช้จ่ายแล้ว
หนี้สินของครัวเรือน หมายถึง มูลค่าหนี้จากการกู้ยืม การเช่าซื้อทรัพย์สินต่างๆ เช่น บ้าน ที่ดิน รถ ตลอดจน สิ่งของเครื่องใช้ในครัวเรือน รวมทั้งการซื้อเชื่อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ยังไม่ได้ชำระเงินของสมาชิกทุกคนในครัวเรือน

เงินกู้ยืม หมายถึง สินเชื่อที่ให้บุคคลกู้ยืมมาจากแหล่งต่างๆ ในรูปของเงินสดเพื่อนำไปใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค หรือนำมาเพื่อลงทุน

แหล่งเงินกู้ หมายถึง แหล่งเงินที่ครัวเรือนไปกู้ยืม ทั้งเป็นสถาบันการเงินประเภทธนาคาร และมีใช้ธนาคาร ได้แก่ องค์กร หรือ บุคคลภายนอกทั่วไป

กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนในอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่